

Baba-Bebek Bağlanma Durumu ve Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi

Determination of Father-Baby Attachment Condition and Fathers That Effect This Condition

^{id} Sermin DİNÇ^a, ^{id} Serap BALCI^b

^aİstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları ABD, İstanbul, TÜRKİYE

^bİstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Florence Nightingale Hemşirelik Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği ABD, İstanbul, TÜRKİYE

Bu çalışma, 5. Ulusal 2. Uluslararası Akdeniz Pediatri Hemşireliği Kongresi (15-18 Kasım 2015, Ankara)'nde sözlü olarak sunulmuştur.

ÖZET Amaç: Baba-bebek arasındaki bağlanma durumunu ve etkileyen faktörleri belirlemektir. **Gereç ve Yöntemler:** İstanbul Üniversitesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları ABD Sağlam Çocuk Polikliniğine Mart ve Haziran 2012 tarihleri arasında başvuran 6 aylık bebeği olan 95 babadan elde edilmiştir. Veri toplama Anket formu ve Güleç tarafından Türkçeye uyarlanan Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği (B-BBÖ) kullanılmıştır. Verilerin tanımlayıcı istatistikleri; ortalama, standart sapma, sayı ve yüzdelik değerleri ile verildi. Veriler, t-testi, ANOVA, Pearson korelasyon, Bonferroni testi ile değerlendirilmiştir. Araştırmaya başlanmadan önce etik kurul ve kurum izni alınmıştır. **Bulgular:** Araştırmaya alınan babaların; yaş ortalamasının 32,78±4,17 yıl olduğu bulunmuştur. Babaların; %66,3 (n=63)'nün üniversite mezunu olduğu, %46,3 (n=44)'nün özel sektörde çalıştığı ve %44,2 (n=42)'sinin 2 çocuğu olduğu bilinmektedir. Babaların B-BBÖ'den aldıkları ortalama puan 75,74 olarak belirlenmiştir. Eğitim düzeyi yüksek olan (%66,3), kamuda çalışan (%41,1) ve maddi durumu iyi olan (%50,5) babaların B-BBÖ'den aldıkları puanın anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir (p<0,05). Çocuk sayısı arttıkça, B-BBÖ'den alınan puan ortalamalarının düştüğü, kendi çocukluğunu iyi geçiren, çocuğunun fiziksel ihtiyaçlarına yardım eden, çocuğuyla 5 saat ve üzeri zaman geçiren ve bundan keyif alan babaların ölçekten aldıkları puan ortalamalarının da anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur (p<0,05). **Sonuç:** Babaların B-BBÖ'den aldıkları puanın, ortalamanın üzerinde olduğu görüldü. Çocuğun sağlıklı şekilde büyüme ve gelişmesinde, sadece anne-bebek ilişkisi değil, baba-bebek arasındaki ilişkide gözlenmeli ve desteklenmelidir. Anne ve babaların, ebeveyn bebek ilişkisi ve sonuçları konusunda bilinçlendirilmesi, bu konuda oluşacak sorunları önlemeye katkı sağlayacaktır.

ABSTRACT Objective: The research, Paternal-Infant attachment between the state and the affecting factors appear to have been made as descriptive and correlational. **Material and Methods:** The research data, Istanbul University a Medicine of Faculty Department of Pediatrics Healthy Children admitted to polyclinic in March-June 2012, 95 fathers of infants from 6 months of age were obtained. Data collection questionnaire prepared by the researchers and the Paternal-Infant Attachment Questionnaire (PPAQ) adapted to Turkish by Gulec were used. Descriptive statistics of the data were stated in average, standard deviation, numbers and percentages. The data were evaluated by t-test, ANOVA, Pearson's correlation, Bonferroni test. Prior to research, permission of committee of ethics and organization was obtained. **Results:** As a result of the research these information below were determined: average age of fathers is 32.78±4.17, 66.3% of them (n=63) have bachelor's degree, 46.3% of them (n=44) work in private sector and 44,2% of them (n=44) have 2 children. It was also identified that the average score of PPAQ is 75.74. Fathers that have a high level of education (66.3%), work in the public sector (41.1%) and have a good financial status (50.5%) were found to have significantly higher scores on the PPAQ (p<0.05). It was also shown that as the number of children increases, the average scores obtained from the PPAQ decreases, and the average scores of the fathers that had a good childhood, help the physical needs of their children, spend 5 hours or more with their children and enjoy it were also significantly higher (p<0.05). **Conclusion:** As a result; it was seen that PPAQ scores of fathers were above the average. For a healthy growth and development of the child, not only in the mother-infant relationship but also in the father-infant relationship should be observed and supported. Raising the awareness of parents about parent-infant relationship and its consequences will contribute to preventing problems that may arise in this regard.

Anahtar Kelimeler: Bağlanma; baba; bebek; ebeveyn

Keywords: Attachment; father; infant; parents

Correspondence: Sermin DİNÇ

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları ABD, İstanbul, TÜRKİYE/TURKEY

E-mail: sermindnc@gmail.com

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences.

Received: 13 Dec 2019

Received in revised form: 13 Dec 2020

Accepted: 14 Dec 2020

Available online: 21 Jan 2021

2146-8893 / Copyright © 2021 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Bağlanma; evrimsel süreçte hayatta kalmayı hedefleyen bir duygudur.¹ Birincil olarak çocuk ile bakım veren arasında oluşan, özellikle stres durumlarında belirginleşen ve sosyal etkileşimlerini belirleyen bir durumdur.² Bebeğin onu tehlikelerden koruyan ve güvenliğini sağlayan kişi ile arasında özel bir bağ kurması olarak da tanımlanmaktadır.^{2,3}

İnsan, doğası gereği topluluk içinde ve başka insanlarla ilişki içinde olmaya, insan yavrusu ise doğduğu ilk günden itibaren yetişkinin bakımına ve gün geçtikçe etrafında diğer insanların varlığına gereksinim duymaktadır. Bu durum, insanın bir arada yaşama eğilim ve gereksinimlerini ve aralarındaki bağ ve bağlanmayı açıklar.^{1,4,5}

Literatür; ebeveynin bebeğine bağlanmasının intrauterin dönemde başladığını belirtmektedir.⁶⁻⁸ Bebekte ise doğumdan sonra gözlenmeye başlayan bağlanma belirtileri, ileriki dönemlerde değişime uğrayarak devam eder. Bebekler genellikle ilk olarak ebeveynleri ile iletişime geçer. Bebeklik döneminde anne-baba ile örüntüsü oluşturulan güvenli/güvensiz bağlanma davranışları, ilerleyen dönemde karşılaştığı insanlar ile oluşacak dinamiklerde ve alınan karar/davranışlarda etkilidir.⁹

Çocuğun ilk dönemlerinde; bakım veren ile ilişkisi sevgi ve güven odaklı ise kendisinin sevebilir ve güvenilir bir birey olduğu algısını oluşturur. Bebekte sevgi ve güven algısını ise beslenme vb. gibi ihtiyaçların vaktinde karşılanması, ağladığında kucağa alınarak sakinleştirilmesi ile sağlar. Bu durum bebekte güvenli bağlanma örüntüsünü oluştururken, gereksinimleri karşılanmamış ve kesintiye uğramış çocukta yalnızca bakım verenleri tarafından değil, yaşamın ilerleyen sürecinde edindiği arkadaş, eş ya da sosyal çevresindeki kişiler tarafından sevilmediği ve istenmediği algısı ile birlikte güvensiz bağlanma örüntüsü yerleşecektir.¹⁰ Birincil bağlanma objesi genellikle bakımı üstlenen annedir. Fakat 6. aydan itibaren baba ile de bağlanma gelişmeye başlar.¹¹

Güvenli bağlanan bireylerde; problem çözme yeteneği gelişmiş, araştırma ve kendini geliştirmeye açık, akran ve ikili ilişkilerinde başarılı, okul hayatında girişken ve başarılı, mutlu bireyler oldukları belirtilmektedir. Güvensiz bağlanan bireylerde ise sosyal izolasyon, kişilik yapısında ve kişilerarası iliş-

kilerinde sorunları olabilen, aşırı kıskanç, uzun süreli ilişki kuramayan bireyler olabildikleri belirtilmektedir.¹¹

Bağlanma davranışlarının oluşumunda ilk örnekler ebeveynlerdir. Bireyler, ilerideki hayatında kuracağı ilişkiler için genellikle ebeveynlerinin davranışlarını referans almaları, bağlanmanın kuşaklar arası aktarıldığının göstergesidir. Yapılan çalışmalarda, bebeklik döneminde geliştirilen bağlanmanın ileriki dönemlerde devam ettiğini ve güvenli bağlanan ebeveynlerin çocuklarının da güvenli bağlanma gösterdiği belirtilmektedir.¹²⁻¹⁴

Çocuklar, bakım gereksinimleri için genellikle anneyi tercih ederken oyun vb. aktiviteler için babalarını tercih etmektedirler.^{15,16} Sağlıklı bağlanma için babanın da anneler kadar önemli olduğu belirtilmektedir.^{17,18} Erken bebeklik döneminde babası ile sağlıklı ilişki kurabilen bebeklerin, güvenli bağlanma geliştirdikleri görülmüştür.^{19,20} Babanın çocuğu ile nitelikli zaman geçirmesi, onunla oyun oynaması ve bakımına katılması aralarındaki ilişkiyi olumlu yönde güçlendirir.^{16,21} Baba ile iletişimi iyi olan çocukların araştırmacı, sosyal, yabancılarla kolay iletişim kurabilen çocuklar oldukları belirtilmektedir.^{20,21} Baba ile güvenli bağlanan çocuklarda dışsal davranış problemlerinin az olduğu görülmüştür.²²

Babanın bebeği ile ilgilenmesi zaman geçirmesi önemlidir. Ancak babanın bebeği ile ilgilenmesini etkileyen birçok faktör vardır. Babanın kültürel özellik, ekonomik durum, kendi çocukluğu, ayırdığı zamanın niteliği ve niceliği, çocuk sayısı, babanın yaşı, bebeğin planlı olarak yapılması gibi etkenler babanın çocuğu ile iletişimini etkileyebilmektedir.²³⁻²⁵

Babanın bebeğin bakımına ve günlük rutin aktivitelerine katılması, bu katılma sürecini etkileyen faktörlerin belirlenmesi, baba-bebek bağlanma durumunun anlaşılmasında yardımcı olacağı düşünülmektedir. Bu nedenle çalışmanın amacı, babanın bebeğine bağlanma durumu ve etkileyen faktörleri belirlemektir. Baba-bebek arasındaki bağlanma ilişkisine ışık tutmaktır.

Araştırma Soruları

■ Babanın eğitim düzeyi bebeğine bağlanmasını etkiler mi?

■ Babanın maddi durumu bebeğine bağlanmasını etkiler mi?

■ Çocuk sayısı babanın bebeğine bağlanmasını etkiler mi?

■ Evlilik süresinin artması babanın bebeğine bağlanmasını etkiler mi?

■ Kendi çocukluğunu iyi geçirip geçirmediği, babanın bebeğine bağlanmasını etkiler mi?

■ Babanın çocuğu ile geçirdiği zamanın niteliği bebeğine bağlanmasını etkiler mi?

■ Babanın çocuğu ile geçirdiği zamanın niceliği bebeğine bağlanmasını etkiler mi?

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Araştırma, baba-bebek bağlanma durumunu ve bağlanmayı etkileyen faktörlerin belirlenmesi amacıyla tanımlayıcı ve kesitsel bir araştırma tipinde gerçekleştirildi. Veriler, İstanbul İli Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Sağlam Çocuk Polikliniği'nde toplanmıştır. Araştırma *evrenini*, verilerin toplanacağı Mart ve Haziran 2012 tarihleri arasında Sağlam Çocuk Polikliniğine başvuran ve 6 aylık bebeği olan babalar oluşturdu. Amaçlı örnekleme, araştırmacının uygun olduğu günlerde (yaklaşık haftada 3 gün) polikliniğe gelen seçim kriterlerine uygun tüm babalar (n=100) çalışmaya alınmıştır. Babalardan 5'inin çalışmaya katılmak istememesi nedeniyle 95 baba çalışmanın *örneklemini* oluşturmuştur.

Vaka Seçim Kriterleri

- Sağlam çocuk polikliniğine kayıtlı olması.
- Altı aylık bebeği olan babaların olması.
- Babaların araştırmaya katılmaya istekli olması.

VERİ TOPLAMA

Veri toplama sürecine başlamadan önce İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Sağlam Çocuk Anabilim Dalı Başkanı'ndan gerekli yazılı izin alındı. Araştırmanın Etik Kurul izni Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Etik Kurulundan 3 Nisan 2012 tarihinde alınmıştır (etik kurul onay no: A-23). Araştırma Helsinki Deklarasyonu Prensipleri'ne uygun gerçekleştirilerek, araştırmanın

öncesinde sağlam çocuk polikliniğine başvuran babalar bilgilendirildi ve araştırmaya katılmayı kabul eden babalara "Bilgilendirilmiş Onam Formu" imzalatıldı. Araştırmaya katılan babalar ile yüz yüze görüşülerek "Anket Formu", Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği (B-BBÖ) dolduruldu. Form ve ölçeğin doldurulması 8-10 dk sürmüştür.

Anket Formu: Form anne, baba ve çocuğa ilişkin demografik özellikleri, babanın kendi ebeveynleri ve çocuğu ile olan ilişkisini çocuğunun bakımına katılma durumunu sorgulayan, 5 açık, 20 kapalı uçlu olmak üzere toplam 25 sorudan oluşmaktadır. Anket formu yüz yüze görüşülerek araştırmacı tarafından 8-10 dk arasında doldurulmuştur.

Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği (Ek-3): Condon ve ark. tarafından doğum sonrası baba-bebek bağlanma durumunu değerlendirmek amacıyla geliştirilen 19 maddelik ölçektir. Ölçeğin, Türk toplumuna uyarlanması ve geçerlik güvenilirlik çalışması Güleç tarafından yapılmış olup Türk toplumu için geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu belirlenmiştir. Özgün ölçek 3 alt boyut ve 19 maddeden oluşurken, Türkçe formunun 3 alt boyut ve 18 madde içeren yapıda kullanımı uygun bulunmuştur. Ölçek; "sabır ve hoşgörü", "etkileşimde zevk" ve "sevgi ve gurur" olmak üzere 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin her bir maddesi 1 ve 5 puan arasında puanlandırılmaktadır. Ölçekteki 12 madde (4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16) ters yönlü işlemektedir. Ters maddelerde puanlama tam tersi olacak şekilde yapılmaktadır. Yüksek puanlar bağlanmanın yüksek olduğunu ifade etmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 18, en yüksek puan ise 95'tir. Baba-bebek bağlanmasını değerlendirmek amacıyla geliştirilen ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 6. ayda 0,81; 12. ayda 0,78 olarak bulunmuştur.²⁵ Araştırmada ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 6. ay için 0,89 olarak bulunmuştur.

İSTATİSTİKSEL ARAŞTIRMA

Araştırmada elde edilen veriler, SPSS 16.0 (Statistical Package for Social Sciences) paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Veriler değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotlar (sayı, yüzde, ortalama, standart sapma) kullanılmıştır. Verilerin dağılımını değerlendirmek amacıyla, basıklık ve çarpıklık

değerlerine bakılmıştır. Basıklık ve çarpıklık değerleri ± 3 arasında olduğundan verilerin normal dağılım gösterdiği saptanmıştır. Veriler normal dağılım gösterdiği için istatistik değerlendirmelerde parametrik testler kullanılmıştır. Niceliksel verilerin karşılaştırılmasında, 2 grup arasındaki fark bağımsız örneklem t-testi, 2’den fazla grup ortalamaları karşılaştırılmasında ise tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Varyans analizi ile test edilen verilerde farklı olan grubu bulmak için Bonferroni ve Tamhane’s T2 çoklu karşılaştırma testi yapılmıştır. Sürekli değişkenler arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için Pearson korelasyon analizi uygulanmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya alınan babaların %66,3’ünün eğitim düzeyinin lisans olduğu, %46,3’ünün özel sektör/serbest olarak çalıştığı, annelerin ise %67,5’inin üniversite mezunu olduğu, %81,1’inin aktif çalıştığı bulunmuştur. Babanın ifadesine göre ailelerin %50,5’inin gelir durumunu iyi olarak görülmüştür. Araştırmaya katılan babaların %44,2’sinin 2 çocuğu, %42,1’inin tek çocuğu olduğu belirlenmiştir.

Ayrıca babaların %66,3’ünün aile ilişkisini iyi olarak tanımladığı; babaların %65,3’üne çocukluk döneminde anne/babanın baktığı, %49,5’inin çocukluk dönemini iyi olarak geçirdiği, %75,8’inin çocukluk döneminde babası ile oyun oynadığı saptanmıştır.

Tablo 1’de babaların B-BBÖ’den aldıkları puan ortalamalarının dağılımı verilmiştir.

Tablo 2’de babaların bazı sosyodemografik özellikleri ve babanın çocukluğunda ailesi ile ilişki durumuna göre B-BBÖ’den aldıkları puan ortalamalarının karşılaştırılması verilmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcıların eğitim durumlarına göre B-BBÖ’den almış oldukları puan ortalamalarını karşılaştırmak için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Analiz sonucuna göre katılımcıların eğitim durumlarına göre B-BBÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p < 0,001$). Fark yaratan grubu bulmak için “post hoc” ikili karşılaştırmalardan Bonferroni testi uygulanmıştır. Bonferroni sonucuna göre üniversite mezunu babaların B-BBÖ puan ortalamaları ilköğretim ve lise mezunu babalardan yüksektir.

Araştırmaya katılan katılımcıların mesleklerine göre B-BBÖ’den almış oldukları puan ortalamalarını karşılaştırmak için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Analiz sonucuna göre katılımcıların mesleklerine göre B-BBÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p < 0,001$). Fark yaratan grubu bulmak için “post hoc” ikili karşılaştırmalardan Bonferroni testi uygulanmıştır. Bonferroni sonucuna göre işçi olan babaların B-BBÖ puan ortalamaları, kamu çalışanı ve özel sektör/serbest çalışan babalardan daha düşüktür.

Araştırmaya katılan katılımcıların maddi durumlarına göre B-BBÖ puan ortalamalarını karşılaştırmak için bağımsız örneklem t-testi uygulanmıştır. Test sonucuna göre katılımcıların maddi durumlarına göre B-BBÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p < 0,001$). Maddi durumu iyi olan babaların B-BBÖ puan ortalamaları, maddi durumu orta olan babalara göre daha yüksektir.

Araştırmaya katılan katılımcılara bakan kişilere göre B-BBÖ’den almış oldukları puan ortalamalarını karşılaştırmak için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Analiz sonucuna göre katılımcılara bakan

TABLO 1: Babaların B-BBÖ’den aldıkları puan ortalamalarının dağılımı (n=95).

B-BBÖ alt ölçekleri	n	B-BBÖ puan ortalamaları		
		(Ortalama $\pm$ SS)	Minimum	Maksimum
Sabır ve hoşgörü	95	32,86 $\pm$ 4,27	22,80	40,00
Etkileşimde zevk	95	24,84 $\pm$ 5,31	13,30	34,00
Sevgi ve gurur	95	18,035 $\pm$ 2,037	11,60	20,00
Toplam puan	95	75,735 $\pm$ 10,640	50,40	91,60

B-BBÖ: Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği; SS: Standart sapma.

TABLO 2: Babaların bazı sosyodemografik özellikleri ve babanın çocukluğunda ailesi ile ilişki durumuna göre B-BBÖ puan ortalamalarının karşılaştırılması (n=95).

Özellikler	B-BBÖ puan ortalamaları		F	p değeri	Post hoc test	Sonuç
	(Ortalama±SS)					
Eğitim						
İlköğretim (1)	55,54±5,97		25,408*	<0,001	Bonferroni	2>1
Lise (2)	66,02±7,44					3>1
Üniversite (3)	75,13±8,94					3>2
Meslek						
Kamu çalışanı (1)	73,49±9,78		10,587*	<0,001	Bonferroni	1>2
İşçi (2)	59,57±8,03					3>2
Özel sektör/serbest (3)	72,29±9,44					
Maddi durum						
İyi	75,51±7,98		4,526**	<0,001	-	-
Orta	66,75±10,68					
Babaya bakan kişi						
Anne/baba (1)	70,23±10,14		13,782*	<0,001	Tamhane's T2	3>1
Büyükanne/akraba (2)	69,74±10,92		(Welch)			3>2
Bakıcı (3)	80,32±4,95					
Baba ile ilişkisi						
Çok iyi (1)	75,87±10,18		4,707*	0,011	Bonferroni	1>3
İyi (2)	71,92±9,23					2>3
Orta (3)	65,50±12,01					
Çocukluk dönemi						
Mükemmel (1)	76,95±7,73		14,233*	<0,001	Bonferroni	1>2
Orta (2)	73,70±9,29					3>2
İyi (3)	64,19±9,58					
Baba ile oyun oynama						
Evet	72,58±9,89		2,391**	0,019	-	-
Hayır	66,80±10,71					

*ANOVA (Varyans) testi; **Bağımsız örneklem t-testi; B-BBÖ: Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği; SS: Standart sapma.

kişilere göre B-BBÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0,001$). Fark yaratan grubu bulmak için “post hoc” ikili karşılaştırmalardan Tamhane’s T2 testi uygulanmıştır. Test sonucuna göre bakıcı tarafından bakılan babaların B-BBÖ puan ortalamaları, anne/baba ve büyükanne/akraba tarafından bakılan babalara göre daha yüksektir.

Araştırmaya katılan katılımcıların babaları ile ilişkilerine göre B-BBÖ’den almış oldukları puan ortalamalarını karşılaştırmak için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Analiz sonucuna göre katılımcıların babaları ile ilişkilerine göre B-BBÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0,05$). Fark yaratan grubu bulmak için “post hoc” ikili karşılaştırmalardan Bonferroni testi uygulanmıştır. Bonferroni sonucuna göre

babaları ile ilişkileri orta olan katılımcıların B-BBÖ puan ortalamaları diğerlerine göre daha düşüktür.

Araştırmaya katılan katılımcıların çocukluk dönemlerine göre B-BBÖ’den almış oldukları puan ortalamalarını karşılaştırmak için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Analiz sonucuna göre katılımcıların çocukluk dönemlerine göre B-BBÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0,001$). Fark yaratan grubu bulmak için “post hoc” ikili karşılaştırmalardan Bonferroni testi uygulanmıştır. Bonferroni sonucuna göre çocukluk dönemi orta geçen babaların B-BBÖ puan ortalamaları diğerlerine göre daha düşüktür.

Araştırmaya katılan katılımcıların baba ile oyun oynama durumlarına göre B-BBÖ puan ortalamalarını karşılaştırmak için bağımsız örneklem t-testi uygulanmıştır. Test sonucuna göre katılımcıların baba

TABLO 3: Babanın çocuğu ile ilişki durumuna göre B-BBÖ puan ortalamalarının karşılaştırılması (n=95).

Özellikler	n	%	Ortalama±SS	Test sonucu	p değeri
Çocuğun planlı yapılması					
Evet	87	91,6	72,03±9,58	t=1,982*	,085
Hayır	8	8,4	61,91±14,14		
Çocuk ile geçirilen zaman					
1-2 saat (1)	37	38,9	66,49±10,12	F=9,088** (Bonferroni)	<0,001
3-4 saat (2)	42	44,2	74,77±9,49	3>1 2>1	
5saat ve üzeri (3)	16	16,8	75,44±6,81		
Zamanın yeterliliği					
Yeterli	31	32,6	64,93±9,15	t=-4,497*	<0,001
Yeterli değil	64	67,4	74,20±9,55		
Babanın çocuğun fiziksel gereksinimlerinin giderilmesinde yardımı					
Var	73	76,8	74,90±8,24	t=7,047*	<0,001
Yok	22	23,2	61,29±8,82		
Genel olarak babanın çocukla olan iletişimi					
Çok iyi (1)	25	26,3	78,62±7,00	F=20,857** (Welch) (Tamhane's T2)	<0,001
İyi (2)	41	43,2	71,62±9,41	1>2 1>3 2>3	
Orta (3)	29	30,5	64,13±9,46		
Babanın çocukla oyun oynarken keyif alması					
Kısmen	5	5,3	55,30±6,87	t=3,766*	<0,001
Evet	90	94,7	72,06±9,79		
Çocuğun babayla oyun oynarken keyif alması					
Kısmen	14	14,7	63,94±7,92	t=2,951*	0,004
Evet	81	85,3	72,43±10,23		

*Bağımsız örneklem t-testi; **ANOVA(varyans) testi; B-BBÖ: Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği; SS: Standart sapma.

ile oyun oynama durumlarına göre B-BBÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Babası ile oyun oynayan katılımcıların B-BBÖ puan ortalamaları babası ile oyun oynamayan katılımcılara göre daha yüksektir.

Tablo 3'te babanın çocuğu ile ilişki durumuna göre B-BBÖ puan ortalamalarının karşılaştırılması verilmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcıların isteyerek çocuk yapma durumlarına göre B-BBÖ puan ortalamalarını karşılaştırmak için bağımsız örneklem t-testi uygulanmıştır. Test sonucuna göre katılımcıların isteyerek çocuk yapma durumlarına göre B-BBÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Araştırmaya katılan katılımcıların çocuk ile geçirilen zamana göre B-BBÖ'den almış oldukları puan ortalamalarını karşılaştırmak için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Analiz sonucuna göre katılımcıların çocuk ile geçirilen zamana göre B-BBÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0,001$). Fark yaratan grubu bulmak için "post hoc" ikili karşılaştırmalardan Bonferroni testi uygulanmıştır. Bonferroni sonucuna göre çocuğu ile 1-2 saat zaman geçiren babaların B-BBÖ puan ortalamaları diğerlerine göre daha düşüktür.

Araştırmaya katılan katılımcıların çocuk ile geçirdiği zamanın yeterliliği durumlarına göre B-BBÖ puan ortalamalarını karşılaştırmak için bağımsız ör-

neklem t-testi uygulanmıştır. Test sonucuna göre katılımcıların çocuk ile geçirdiği zamanın yeterliliği durumlarına göre B-BBÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0,001$). Çocuğu ile geçirdiği zamanın yeterli olmadığını ifade eden babaların B-BBÖ puan ortalamaları, yeterli olduğunu ifade eden babalara göre daha yüksektir.

Araştırmaya katılan katılımcıların çocuğun fiziki ihtiyaçlarının giderilmesine yardım etme durumlarına göre B-BBÖ puan ortalamalarını karşılaştırmak için bağımsız örneklem t-testi uygulanmıştır. Test sonucuna göre katılımcıların çocuğun fiziki ihtiyaçlarının giderilmesine yardım etme durumlarına göre B-BBÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0,001$). Çocuğun fiziki ihtiyaçlarının giderilmesine yardım eden babaların B-BBÖ puan ortalamaları etmeyen babalara göre daha yüksektir.

Araştırmaya katılan katılımcıların çocuk ile iletişim durumlarına göre B-BBÖ'den almış oldukları puan ortalamalarını karşılaştırmak için tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Analiz sonucuna göre katılımcıların çocuk ile iletişim durumlarına göre B-BBÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($p<0,001$). Fark yaratan grubu bulmak için "post hoc" ikili karşılaştırmalardan Tamhane's T2 testi uygulanmıştır. Test sonucuna göre çocuk ile iletişimi orta olan katılımcıların B-BBÖ puan ortalamaları diğerlerine göre daha düşüktür.

Araştırmaya katılan katılımcıların çocuk ile oyun oynarken keyif alma durumlarına göre B-BBÖ puan ortalamalarını karşılaştırmak için bağımsız örneklem t-testi uygulanmıştır. Test sonucuna göre katılımcıların çocuk ile oyun oynarken keyif alma durumlarına göre B-BBÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0,001$). Çocuk ile oynarken keyif alan babaların B-BBÖ puan ortalamaları kısmen keyif alan babalara göre daha yüksektir.

Araştırmada çocuğun baba ile oynarken keyif alma durumuna göre B-BBÖ puan ortalamalarını karşılaştırmak için bağımsız örneklem t-testi uygulanmıştır. Test sonucuna göre çocuğun baba ile oynarken

TABLO 4: Bazı demografik özellikler ile B-BBÖ arasındaki ilişki (n=95).

Özellikler	r değeri	p değeri
Babanın yaşı	-0,04	0,703
Evlilik süresi	-0,28	0,006*
Çocuk sayısı	-0,48	0,001*

*Pearson korelasyon testi; B-BBÖ: Baba-Bebek Bağlanma Ölçeği.

keyif alma durumuna göre B-BBÖ puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p=0,004$). Baba ile oynarken keyif alan çocukların babalarının B-BBÖ puan ortalamaları kısmen keyif alan çocukların babalarına göre daha yüksektir.

Tablo 4'te bazı demografik özellikler ile B-BBÖ puan ortalamaları arasındaki ilişki verilmiştir. Tablo 4 incelendiğinde; babanın yaşı ile B-BBÖ puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki düzeyi saptanmamıştır ($p=0,703$, $r=-0,04$). Bunun yanında evlilik süresi ile B-BBÖ puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönlü bir ilişki olduğu, evlilik süresi arttıkça baba bağlanma düzeyinin anlamlı derecede azaldığı görülmektedir ($p=0,006$, $r=-0,28$). Çocuk sayısı ile B-BBÖ puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı negatif yönlü bir ilişki düzeyi olduğu, çocuk sayısı arttıkça baba bağlanma düzeyinin anlamlı derecede azaldığı belirlenmiştir ($p=0,001$, $r=-0,48$).

TARTIŞMA

Bağlanma ilk olarak, birincil bakım veren ile bebek arasında oluşan güvene dayalı bir bağ olarak tanımlanmaktadır. Bağlanma bebeklik döneminden başlayarak hayat boyu devam etmekte ve insanların yaşamını etkilemektedir. Anne kadar babaya güvenli bağlanan çocukların bilişsel girişimlerinin daha iyi olduğu, sosyal ve ikili ilişkilerinde daha uyumlu oldukları bildirilmiştir.²¹

Araştırmada, B-BBÖ'den babaların aldığı puan ortalaması; $75,73\pm 10,64$ olarak bulunmuştur. Aslan ve ark.nın 301 babada yaptığı araştırmada, baba-bebek bağlanma durumu $70,81\pm 8,22$ olarak bulunmuş ve iyi olarak tanımlanmışlardır.²⁵ Kartal ve Erişen'in yaptığı çalışmada ise babaların B-BBÖ ölçek puan ortalaması $71,37\pm 10,55$ olduğu saptanmıştır.²⁶ Bu çalışmanın sonucu, yapılan her 2 araştırmanın sonucu

ile benzerlik göstermektedir. BBBÖ'den alınabilecek en yüksek puan 95'tir. Ölçekte puan arttıkça, bağlanmanın daha iyi olduğu bildirilmektedir. Bu sonuca göre baba-bebek bağlanmasının iyi olduğu söylenebilir.

Yapılan çalışmalar; babanın maddi durumunun, eğitim düzeyinin ve mesleğinin, babanın bakıma katılmasını ve bebeğine bağlanmasını etkilediği, eğitim düzeyi yüksek olan babaların kendine daha fazla güvendiği ve bebek bakımı konusunda daha bilgili olduğu belirtilmektedir.^{2,8,23,24} Araştırmada; babanın eğitim düzeyinin, mesleğinin ve maddi durumun iyi olmasının, baba-bebek bağlanmasını anlamlı düzeyde etkilediği bulunmuştur. Aslan ve ark.nın yaptığı çalışmada ise sosyoekonomik düzey ve bağlanma arasında doğrudan ilişki bulunmadığı belirtilmiştir.^{25,26} Çocukluk dönemini mükemmel olarak geçiren ve babası ile ilişkisi iyi olan babaların bebeği ile bağlanmasının daha olumlu olduğu görülmüştür (Tablo 2). Babalar çoğunlukla bakım verici rolünün annede olduğuna, kendilerinin ise çocuğun geleceğini güvence altına alma ve planlama, ekonomik imkânları sağlama ve finansal destek gibi rolleri olduklarını düşünürler.²⁷ Bu durum, babaların üzerinde iş ve ekonomik kaygının daha fazla oluşmasına neden olmaktadır. İş hayatında doyuma ulaşan babaların çocuğun bakımına daha fazla eşlik ettiği onlarla daha iyi ilişki kurduğu bildirilmektedir.^{9,23,28} Ayrıca Nkwake yaptığı çalışmada, eğitim düzeyi yüksek olan babaların bebek/çocukları ile daha fazla zaman geçirdikleri ve onların bakımına daha fazla katıldıkları bulunmuştur.²⁸

Babasının ebeveynliğine ilişkin tutumları babanın kendi çocuğunun bakımına katılımını etkilemektedir. Çocukluğunda babası ile hoşnutsuz çocukluk geçiren ve bunu dile getiren babaların çocuklarıyla daha fazla iletişime geçtikleri belirtilmiştir.^{27,29,30} Ailesi ile güvenli bağlanan babaların güvensiz bağlanmalara göre çocuklarıyla etkileşimlerinde daha fazla sıcaklık sergiledikleri ve daha fazla olumlu yönde ilişki geliştirdikleri, güvenli/güvensiz bağlanmanın babalık ve annelik tutumlarını etkilediği ve bu durumun çocuğun büyüme ve psikosoyal gelişiminde de önemli olduğu bildirilmektedir.^{8,23} Araştırmada, babaları ile ilişkilerini "iyi" olarak tanımlayan, çocukluğunda babası ile oyun oynayan, çocukluk dönemini mükemmel ve iyi olarak geçiren, bakıcı tarafından

büyütülen babaların kendi çocukları ile bağlanmalarının yüksek olduğu bulunmuştur. Bakıcı ile büyüyen babaların bağlanma puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür (Tablo 2). Bu sonuç, çocukken ebeveynleri ile fazla zaman geçirememeleri ve bu olumsuz durumu kendi çocuklarına yaşatmak istemedikleriyle ilişkili olabilir. Babaların kendi çocukluk dönemlerinde ebeveynlerinden öğrendiği tutum ve davranışları ve çocukluk döneminde geliştirilen bağlanma stillerini çocuklarına yansıtması, güvenli bağlanan bireylerin bunu devam ettirmesi beklenen bir sonuçtur.

Babanın bebeğin bakımına katılması, bezini değiştirme, banyo vb. gibi fiziksel ihtiyaçlarını gidermesi, kucağına alma, sevmeye, ağladığında sakinleştirilmesi bebeğin hayatında aktif bir şekilde rol alması baba-bebek bağlanmasını güçlendirir.^{1,31} Araştırmaya katılan babaların; bebeğin bakımına katılması, çocuk ile geçirilen zaman, çocuğu ile oyun oynarken keyif alma ve çocuğun babayla oynarken keyif alma durumları ile bağlanma puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Araştırmada, babaların geçirdikleri zamandan keyif almaları ve bebekleri ile geçirdikleri zamanı yetersiz bulmaları ve daha fazla zaman geçirmek istediklerini belirtmeleri baba-bebek ilişkisinin olumlu yönde olduğunu göstermektedir. Ayrıca hem çalışma sonuçları hem de literatür babaların çocuklarının bakımına katılmalarının ve anne ile iş bölümü yapmalarının bağlanma durumunu olumlu yönde etkilediğini göstermektedir.^{20,32,33} Literatürde, babanın çocuğuyla geçirdiği zamanın niceliği kadar niteliğinin de önemli olduğu belirtilmekte ve gün içinde en az yarım saat kadar çocukla nitelikli zaman geçirmenin önemli olduğu belirtilmiştir.^{33,34} Birlikte zaman geçirmenin, etkileşimden zevk alma ve iletişimi güçlendirme açısından önemli olduğu vurgulanmaktadır.³³

Sevil ve Özkan, çocuk sayısında artmasının finansal zorluklar oluşturduğunu, babanın işine daha fazla yoğunlaşmasına neden olduğunu ve bu durumda babaların bebek bakımıyla ilgili sorumlulukları konusunda aldıkları puanlar düşürdüğünü bulmuşlardır.¹¹ Ferketich ve Mercer, 79 deneyimli ve 93 deneyimsiz baba ile yaptıkları araştırmada, deneyimsiz babaların bebekleri ile bağlanma oranının yüksek olduğunu bulmuşlardır.²⁹ Araştırmada, evlilik süresi

ve çocuk sayısı arttıkça bağlanmanında azaldığı bulunmuştur ve babanın yaşı ile arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Sonuç olarak, tek çocuğu olan babalar bebeklerine daha iyi bir şekilde bağlanmışlardır (Tablo 4). Aslan ve ark. çalışmasında belirttiğine göre bebek sayısının artması ile bebeğin bakımına katılması arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.²⁵ Buna karşın literatürde, bebek sayısının arttığında bakıma katılımın azaldığı bulunmuştur.³⁵ Babaların yoğun iş temposu nedeniyle ayracakları zamanın yeterli olmaması ve bu yetersiz zamanın birden fazla çocuğa bölünmesi onların bakıma katılmalarını olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Araştırma sonucu ve diğer veriler çocuk sayısı arttıkça babaların bağlanma durumunun negatif yönde etkilendiğini göstermektedir.

SONUÇ

Çocuk sağlığı ve hastalıkları anabilim dalı sağlam çocuk polikliniğine başvuran 6-7 aylık çocuğu olan babalardan alınan bilgiler doğrultusunda sonuç olarak;

- Babaların B-BBÖ den aldıkları puan ortalamasının 75,74 puan olduğu,
- Eğitim düzeyi yüksek olan, kamuda çalışan ve maddi durumu iyi olan babaların B-BBÖ den aldıkları puanın anlamlı düzeyde daha yüksektir,
- Evlilik süresi ve çocuk sayısı arttıkça bağlanma düzeyinin anlamlı derecede azalmıştır, Bakıcı tarafından büyütülen, çocukluk dönemini mükemmel geçiren, babası ile ilişkisini çok iyi tanımlayan, babası ile oyun oynayan babaların B-BBÖ'den aldıkları puan ortalamalarının anlamlı düzeyde daha yüksektir,
- Çocuk bakımı konusunda anne ile iş bölümü yapan, çocuğun fiziksel ihtiyaçlarına yardım eden, çocuğuyla 5 saat ve üzeri zaman geçiren ve geçirilen bu zamanın yetersiz bulunduğunu belirten, çocukları ile iletişimini iyi tanımlayan, çocuğu ile vakit geçirmek-

ten keyif alan ve çocuğunun kendisiyle vakit geçirirken keyif aldığını belirten babaların B-BBÖ'den aldıkları puan ortalamaları anlamlı düzeyde yüksek olduğu bulunmuştur.

ÖNERİLER

Çalışma sonucunda, baba-bebek güvenli bağlanmasında, babanın aktif katılımın önemli parametrelerden bir tanesi olduğu açıkça görülmüştür. Bu doğrultuda, ebeveynler ile sürekli iletişim hâlinde olan hemşirelerin, çocuk sağlığını değerlendirmede, doğum öncesi ve sonrası süreçte bakım-egitim planlamalarının yapılmasında bağlanmayı etkileyen faktörleri göz önünde bulundurması önemlidir. Hemşireler, anneler kadar babaların da bebekleri ile iletişimlerini artıracak, bağlarını güçlendirecek ve güvenli bağlanmayı destekleyecek bakım ve oyun süreçlerine katılımını desteklemeli, bağlanma durumlarını değerlendirilmeli ve izlenmelidir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Sermin Dinç, Serap Balcı; **Tasarım:** Sermin Dinç, Serap Balcı; **Denetleme/Danışmanlık:** Serap Balcı; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Sermin Dinç; **Analiz ve/veya Yorum:** Sermin Dinç, Serap Balcı; **Kaynak Taraması:** Sermin Dinç; **Makalenin Yazımı:** Sermin Dinç, Serap Balcı; **Eleştirel İnceleme:** Serap Balcı, Sermin Dinç; **Kaynaklar ve Fon Sağlama:** Sermin Dinç.

KAYNAKLAR

1. Bowlby J. Bağlanma ve Kaybetme 1. 2. Baskı. Holmes, J. editör. Soylu TV, çeviri editörü. İstanbul: Pinhan Yayıncılık; 2013.
2. Akgün E, Mellier D. [Qualitative evaluation of content of the stories told by preschool children's according to attachment theory]. *Psikoloji Çalışmaları*. 2014;34(1):23-43.[Link]
3. Terzi, Ş, Cihangir Çetinkaya Z. The predictive power of attachment styles on subjective well being and coping with stress of university students. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 2009;4(31):1-11.[Link]
4. Sümer N, Güngör, D. The impact of perceived parenting styles on attachment styles, self-evaluations and close relationships. *Türk Psikoloji Dergisi*. 1999;14(44):35-58.[Link]
5. Abasi E, Tahmasebi H, Zafari M, Takami N. Assessment on effective factors of maternal-fetal attachment in pregnant women. *Life Science Journal*. 2012;9(1):68-75.[Link]
6. Alhusen JL. A literature update on maternal-fetal attachment. *J Obstet Gynecol Neonatal Nurs*. 2008;37(3):315-28.[Crossref] [PubMed] [PMC]
7. Ustunsoz A, Guvenc G, Akyuz A, Ofaz F. Comparison of maternal-and paternal-fetal attachment in Turkish couples. *Midwifery*. 2010;26(2):e1-9.[Crossref] [PubMed]
8. Sümer N. Ergenlikte ebeveyn tutum ve davranışlarının bağlanma kaygısındaki rolü. 11. Ergen Günleri, Konuşma Metni, Hacettepe Üniversitesi. 2006.[Link]
9. Güleç D, Kavlak O. [The study of reliability and validity of paternal-infant attachment scale in Turkish society]. *International Journal Of Human Sciences*. 2013;10(2):170-81.[Link]
10. Güner Algan A, Şendil G. [The relations among parents' and preschool children's attachment security and child rearing attitudes]. 2013;33(1):55-68.[Link]
11. Sevil U, Ozkan S. Fathers' functional status during pregnancy and the early postnatal period. *Midwifery*. 2009;25(6):665-72.[Crossref] [PubMed]
12. Verissimo M, Santos AJ, Vaughn BE, Torres N, Monteiro L, Santos O. Quality of attachment to father and mother and number of reciprocal friends. *Early Child Development and Care*. 2011;181(1):27-38.[Crossref]
13. Hazen NL, McFarland L, Jacobvitz D, Soisson EB. Fathers' frightening behaviors and sensitivity with infants: relations with fathers' attachment representations, father-infant attachment and children's later outcomes. *Early Child Development and Care*. 2010;180(1):51-69.[Crossref]
14. Ramchandani PG, Domoney J, Sethna V, Psychogiou L, Vlachos H, Murray L. Do early father-infant interactions predict the onset of externalising behaviours in young children? Findings from a longitudinal cohort study. *J Child Psychol Psychiatry*. 2013;54(1):56-64.[Crossref] [PubMed] [PMC]
15. Woodworth S, Belsky J, Keith C. The determinants of fathering during the child's second year and third years of life: a developmental analysis. *Journal of Marriage and Family*. 1996;58(3):679-92.[Crossref]
16. Tüzün O, Sayar K. [Attachment theory and psychopathology]. *Düşünen Adam*. 2006; 19(1):24-39.[Link]
17. Brown G, McBride B, Shin, N, Bost KK. . Parenting predictors of father-child attachment security: interactive effects of father involvement and fathering quality. *Fathering a Journal of Theory Research and Practice about Men as Fathers*. 2007;5(3):197-219.[Crossref]
18. Soysal ŞA, Bodur Ş, İşeri E, Şenol S. [Attachment process in Infancy: a review]. *Klinik Psikiyatri*. 2005;8(2):88-99.[Link]
19. Belsky J, Woodworth S, Crnic K. Trouble in the second year: three questions about family interaction. *Child Dev*. 1996;67(2):556-78. [Crossref] [PubMed]
20. Biller HB. *Fathers and Families Paternal Factors in Child Development*. 1. Baskı. London: Auburn House; 1993.
21. Sevil U, Ozkan S. Fathers' functional status during pregnancy and the early postnatal period. *Midwifery*. 2009;25(6):665-72.[Crossref] [PubMed]
22. Kuzucu, Y. [The changing role of fathers and its impact on child development]. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*. 2011;4(35): 79-91.[Link]
23. Condon JT, Corkindalea, CJ, Boyce P. Assessment of postnatal paternal-infant attachment: development of a questionnaire instrument. *Journal of Reproductive and Infant Psychology*. 2007;26(3):195-210.[Crossref]
24. Güleç D, Kavlak O. [Father-infant attachment and role of nurse: review]. *Türkiye Klinikleri J Nurs Sci*. 2015;7(1):63-8.[Crossref]
25. Aslan E, Ertürk S, Demir H, Aksoy O. Fathers' attachment status to their infants. *International Journal of Caring Sciences*. 2017;10(3):1410. [Link]
26. Kartal Aydın Y, Erişen B. [Fathers' attachment to their infants between 6-12 months of age and related factors]. *MAKU J. Health Sci. Inst*. 2020;8(2):44-9.[Link]
27. Harrington B, Van Deusen F, Humber B. *The New Dad: Caring, Committed and Conflicted. The Fatherhood Study Phase II*. Chestnut Hill: Boston College Center for Work & Family; 2011.
28. Nkwake A. Maternal employment and fatherhood: what influences paternal involvement in child-care work in Uganda? *Gender and Development*. 2009;17(2):255-67.[Crossref]
29. Ferketich SL, Mercer RT. Paternal-infant attachment of experienced and inexperienced fathers during infancy. *Nurs Res*. 1995;44(1):31-7.[Crossref] [PubMed]
30. Feldman R. Parents' convergence on sharing and marital satisfaction, father involvement, and parent-child relationship at the transition to parenthood. *Infant Mental Health Journal*. 2000;21(3):176-91.[Link]
31. Gürşimşek AI. [Factors effecting parent involvement in early childhood education]. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*. 2010;9(18):1-19.[Link]
32. Erdoğan A. [The role of the father in psychosocial development of the child]. *Yeni Symposium*. 2004;42(4):147-53.[Link]
33. Oates J. Mothers, fathers and children. In: Oates J, ed. *Early Childhood in Focus 1: Attachment Relationships*. Milton Keynes, UK: The Open University; 2005. p.6-51.
34. Cabrera NJ. Father involvement, father-child relationship, and attachment in the early years. *Attach Hum Dev*. 2020;22(1):134-8.[Crossref] [PubMed]
35. Mehall KG, Spinrad TL, Eisenberg N, Gaertner BM. Examining the relations of infant temperament and couples' marital satisfaction to mother and father involvement: a longitudinal study. *Fathering*. 2009;7(1):23-48.[Crossref] [PubMed] [PMC]